

RATUSZOWA

1871–1922 Rathausstraße (Ratuszowa), Theaterstraße

NR 5

„Piątka” była siedzibą Banku Handlowo-Przemysłowego (Bank für Handel und Industrie).

NR 6

Właścicielem kamienicy był Sylwester Grodzki. Swoją firmę „Pion” – przedsiębiorstwo budowlane Sp. z o.o. prowadził dypl. inż. Sylwester Goldmann.

NR 7

Pod „siódmką” znajdowały się: Spółka Akcyjna Burroughs „Maszyny do Liczenia” – amerykańskie maszyny do liczenia. Spółka ta miała siedzibę główną w Warszawie (ul. Miodowa 2), a oddziały w Katowicach, Poznaniu i Lwowie. Ponadto działały tu fabryka cylindrów H. Łapy, Instytut Muzyczny (szkoła muzyczna koncesjonowana przez W.O.P [Wydział Oświecenia Publicznego] Woj. Śląskiego).

NR 8

Kamienica należała do Franciszka Matuli. Mieściły się: Wydawnictwo i Drukarnia Nut „HERO”, fabryka „Suknopol”, skład jaj i masła Hermanna Finka, zakład wulkanizacyjny Zygmunta Palicy. W lokalu nr 11 Janina Różańska prowadziła gabinet kosmetyczny. Elkan Działoszynski był kupcem (Kaufmann), Gustaw Culmann handlował żelazem i prowadził skład (Spezialgeschäft in Ofengusswaren u. Kachelwaren [odlewy piecowe i dachówki]).

NR 9

Pod numerem 9 miało siedzibę Górnośląskie Towarzystwo Strażnicze i Zamykania Sp. z o.o. Dyrektorem był Piątkowski. Simon Loebinger prowadził punkt loterii (kgl. Lotterie-Einnehmer)

NR 10

Pod tym numerem firmę prowadzili: mistrz instalacyjno-blacharski Emil Szczepnik (Installationss- und Klempnermeister), handlujący mydłem Eneelbert Wrana. Właścicielem kamienicy w 1929 roku był Ignacy Spira. Wtedy też przebudowano dawne magazyny na pomieszczenia mieszkalne.

NR 11

W 1931 roku parcela należała do Śląskiego Zakładu Kredytowego Spółka Akcyjna, Oddział w Katowicach.

NR 12

Reklama. Spis Abonentów Państwowej Sieni Telefonicznej Okręgu Dyrekcji Poczt i Telegrafów w Katowicach oraz miast Beuthen, Gleiwitz, Hindenburg wedle stanu z dnia 1 kwietnia 1928 r. Źródło: domena publiczna, Śląska Biblioteka Cyfrowa

W tym budynku mieściły się: Biuro Spedycyjno-Komisowe Lorber i Bieberstein, Nordia-Hawe sklep z konserwami rybnymi, gabinet prowadził dr med. Bogusław Parczewski, lekarz chorób kobiecych. Ponadto zlokalizowana była redakcja socjalistycznej „Gazety Robotniczej” przeniesiona w 1901 roku z Berlina. W nagłówku gazety znajduje się informacja o adresie redakcji:

Listy należy adresować (do redakcji): „Gazeta Robotnicza”, redakcja, Kattowitz O/S. — (do ekspedycji, księgarni i drukarni): „Gazeta Robotnicza”, administracja, Kattowitz O/S. — Lokale wydawnictwa „Gazety Robotniczej” znajdują się przy ulicy Ratuszowej (Rathausstrasse) nr. 12. Nakładem i drukiem J. Biniszewicza i Spółki w Katowicach. Odpowiedzialny redaktor Teofil Blott w Katowicach.

Nagłówek „Gazety Robotniczej” 1922, Nr 27. Źródło: domena publiczna, Śląska Biblioteka Cyfrowa

Z czerwca 1940 roku pochodzi informacja, że mieściła się tu firma Fabrikbetrieb für Graphische Maschinen – ing. Franz Pyttlik (Przedsiębiorstwo Maszyn Graficznych – inż. Franz Pyttlik).

NR 14

29 maja 1928 roku zezwolenie na budowę domu mieszkalnego otrzymały Panie Regina i Chana Gałzka. Instalację wodociągową wykonała firma Karol Dziuk z Katowic. Odbiór budynku nastąpił 18 lutego 1929 roku. W suterenie mieściła się drukarnia „Litodruk”.

NR 16

Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia im. M. Karłowicza otwarta 19 czerwca 1968 roku. Wybudowano ją ze składek społecznych jako Pomnik Tysiąclecia Państwa Polskiego. Projekt wykonany został w 1964 r. przez Przedsiębiorstwo Projektowania Budownictwa Miejskiego MIASTOPROJEKT KATOWICE, autorem był mgr inż. arch. Waław Lipiński. W 5-kondygnacyjnym budynku, zamykającym pierzeję północną ulicy Teatralnej, zaprojektowano między innymi salę koncertową na 200 miejsc, kameralną na 70 miejsc, rytmiki oraz 7 sal do zajęć zbiorowych i 29 sal do zajęć indywidualnych. Od strony północnej budynek posiada podcień wsparty na żelbetowych słupach. Ściana powyżej ozdobiona jest monumentalną mozaiką wykonaną w 1967 roku przez artystów Jana Stasiniewicza, Henryka Kobylińskiego i Magdalenę Kurek. W abstrakcyjnej kompozycji odnaleźć możemy przedstawienia związane z różnymi dziedzinami sztuki: lirę, maski teatralne, paletę z pędzlami czy pegaza. Mozaiką jest również ozdobione wejście do budynku – tutaj znajduje się postać Terpsychory w otoczeniu instrumentów muzycznych.

Aleksandra Goniewicz

Od Kuźnicy Bogucickiej do Katowic

Historyczne początki

Korzenie współczesnych Katowic znajdują się w średniowieczu. Uformowały się wtedy pierwsze osady lokowane na prawie niemieckim, które weszły w obręb późniejszego miasta. O jednej z najstarszych – Dębie, dzielnicy współczesnych Katowic, a wtedy własności klasztoru Bożogrobowców w Miechowie pisano już w 1299 roku. Wzmianki o istnieniu Załęża, Ligoty, Szopienic, Roździenia, Bogucic odnotowano już w 1360 w dokumencie potwierdzającym nadanie Ottonowi z Pilicy okręgu mikołowskiego. Pierwsze napomknięcie o wsi Katowice pojawia się na kartach historii stosunkowo późno, bo dopiero w roku 1598 w zapiskach księdza Krzysztofa Kazimierskiego, który wizytował parafię św. Szczepana w Bogucicach. Wedle jego notatek w skład parafii weszły: Bogucice, Kuźnica Bogucicka, Załęże, Brynów, Katowice, Dąbrówka i inne mniejsze przysiółki.

Tereny, na których znajdują się dzisiejsze Katowice, charakteryzowały się płytko zalegającymi rudami żelaza, co oprócz stopniowego rozwoju rolnictwa znacznie stymulowało rozkwit przemysłu. Dzięki temu na terenach współczesnych Katowic powstały liczne małe warsztaty oraz kuźnice otoczone osadami dymarzy i kowali. Jedną z nich – Kuźnicę Bogucicką można uznać za załazek współczesnych Katowic. Pierwsza wzmianka o istnieniu Kuźnicy Bogucickiej pojawiła się w roku 1937. Istotna dla rozwoju Katowic jest umowa z 1486 zatwierdzona przez Kazimierza II, wedle której Jurga Kleparski stał się właścicielem terenu około Bogucic, młyna, stawu i wioski Brynów wraz z prawem do korzystania z lasów. Dokument określał również, że Jurga ma w nadanym majątku nad rzeką Roździanką (współczesną Rawą) postawić Kuźnicę. W roku 1536 właścicielem dóbr Kuźnicy Bogucickiej stał się Stanisław Salomon z Krakowa. Poza Kuźnicą Bogucicką na terenie współczesnych Katowic rozwijały się również kuźnice: Załęska, Szopieńska, czy Roździeńska.

W Drugiej połowie XVI wieku kuźnik Andrzej Bogucki na ziemi należącej do Kuźnicy Bogucickiej założył wieś zagrodniczą Katowicze, która później zmieniła nazwę na Katowice. Przez następne wieki dwie osady – kuźnicza i rolnicza istniały, jak i rozwijały się obok siebie.

Najstarszy plan Katowic pochodzi z roku 1689. Był on dodatkiem do umowy między Rudolfem Kamieńskim i Janem Mieroszewskim dotyczącej

spornych gruntów. W roku 1736 Katowice zostały zaznaczone na mapie Księstwa Opolskiego.

W Wieku XVII i XVIII Kuźnica Bogucicka i Katowice wielokrotnie zmieniały właścicieli, wśród których znalazły się rody Salomonów, Kamieńskich, Sobków, Mieroszewskich, Promitzów, Schwelengrebel, Näfe, Mleczek, Wedding, Lehmann, Winczler.

Rozwój miasta

Dynamiczny rozwój Katowic wiązał się z uruchomieniem połączenia kolejowego Wrocławia z Mysłowicami (odcinek został otwarty w 1846 roku). 6 sierpnia 1847 roku na stacji w Katowicach wjechał pierwszy pociąg. W okresie 1847-1848 Katowice zyskały połączenie z Wiedniem, Berlinem, Krakowem i Warszawą, co sprawiło, iż były dobrze skomunikowane z ośrodkami miejskimi. Rozwój linii komunikacyjnych i industrializacja działały stymulująco na procesy urbanizacyjne. Na początku XIX wieku powstała nad Rawą (Roździanką) nieistniejący już, niegdyś górujący nad wiejską zabudową, gmach Karczmy Katowickiej. W 1816 roku na skrzyżowaniu zlokalizowanym w dawnym centrum wsi umieszczono figurę św. Jana. W 1858 konsekrowano ewangelicki kościół Zmartwychwstania Pańskiego, a w 1860 pierwszy katolicki kościół we wsi. Budynek karczmy uległ zawaleniu w roku 1864. Dziś na jego miejscu znajduje się dom handlowy „Skarbek”.

Ze względu na szybko postępujące procesy urbanizacyjne oraz dynamicznie wzrastającą liczbę ludności coraz większa część mieszkańców domagała się przekształcenia wsi w miasto. Ich dążenia zostały spełnione w roku 1865. 11 września 1865 roku podpisano dokument, który nadał Katowicom prawa miejskie. W 1871 powstało w Katowicach pierwsze gimnazjum o charakterze chrześcijańskim. W 1875 figura św. Józefa została przeniesiona na prywatną posesję w Brynowie (od 1999 roku na rynku od strony ul. Św. Jana znajduje się replika tejże figury).

W drugiej połowie XIX wieku w młodym mieście powstaje wiele okazałych budynków, w tym neogotycki kościół Najświętszej Marii Panny, czy klasztor i szpital oo. bonifratrów. W 1889 roku w Katowicach ulokował się koncern przemysłowy Kattowitzer Aktien-Gesellschaft. Pod koniec wieku w Katowicach działał sąd okręgowy, dyrekcja prusko-królewskich kolei państwowych oraz inne

instytucje państwowe i przemysłowe.

Na początku XX wieku tkanka miejska Katowic została wzbogacona o Teatr Miejski (obecny Teatr Śląski) oraz nowy, zachowany do dziś przy ulicy Dworcowej, dworzec kolejowy, wybudowany w miejscu starego budynku z muru pruskiego. Na przełomie wieków rozwijały się też w mieście polskie organizacje patriotyczne takie jak Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

Plebiscyt i powstania śląskie

Okres I wojny światowej Katowice przetrwały bez zniszczeń. Po konferencji pokojowej w Wersalu Katowice zostały włączone do obszaru plebiscytowego, gdzie głosy ludności miały zdecydować o przyszłości miasta – pozostania przy Niemczech lub dołączenia do odrodzonego państwa polskiego.

W okresie plebiscytu i powstań śląskich Katowice były świadkiem wielu dramatycznych wydarzeń. W sierpniu 1919 roku podczas I powstania śląskiego doszło w dzisiejszych dzielnicach miasta: Szopienicach, Bogucicach i Dąbrówce Małej do walk sił powstańczych z SSOS (Selbstschutz Oberschlesien). 17 – 18 sierpnia 1920 wybuchły w Katowicach zamieszki, w których trakcie został zamordowany polski działacz niepodległościowy dr Andrzej Mielęcki. Plebiscyt odbył się w marcu 1921 roku. Katowice weszły w obręb okręgu wyborczego, który objął powiat oraz miasto Katowice. Za pozostaniem w Niemczech opowiedziało się 51.9% uprawnionych do głosowania, przy czym na terenie miasta liczba głosów oddanych za pozostaniem w Niemczech wynosiła 85.4%, a na terenach powiatu - 44.4%. W trakcie III powstania śląskiego Katowice zostały na krótko opanowane przez powstańców śląskich, jednakże na polecenie Międzysojusznicznej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej na Górnym Śląsku powstańcy wycofali się i pozostawili miasto pod kontrolą wojsk francuskich.

W efekcie III powstania śląskiego decyzją Konferencji Ambasadorów w Paryżu z 20 października 1921 roku miasto Katowice wraz ze sporą częścią Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego zostały przydzielone Polsce. 20 czerwca 1922 roku na rynku w Katowicach odbyły się uroczystości powrotu Górnego Śląska do Polski, w których brali udział prominentni mężowie stanu tacy jak Wojciech Korfanty, czy Józef Rymer. Po włączeniu do Polski Katowice stały się stolicą autonomicznego województwa śląskiego

z własnym parlamentem (Sejm Śląski) oraz skarbem. Na przełomie 1922 i 1923 roku powołana została Biblioteka Sejmu Śląskiego, późniejsza Biblioteka Śląska. W lipcu 1924 roku do Katowic zostały przyłączone gminy: Bogucice, Zawodzie, Załęże, Brynów, Dąb, Ligota. W 1926 powstało lotnisko na Muchowcu. W 1928 z inicjatywy wojewody Michała Grażyńskiego powstał załazek szkolnictwa wyższego w postaci Instytutu Pedagogicznego, a w roku 1930 działalność rozpoczęły Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe. Na terenie Katowic powstały pierwsze w Polsce wieżowce – ukończony w 1931 roku Dom Profesorów Śląskich Zakładów Technicznych oraz Drapacz Chmur (1934). W 1937 ukończono budowę Hali Targowej, w której obręb wchodziło 408 stanowisk, 12 basenów rybnych i 30 sklepów, filia urzędu pocztowego i kasy oszczędności. Również w 1937 został oddany do użytku budynek Polskiego Radia. W 1939 roku, na krótko przed agresją hitlerowską na Polskę, ukończono obecnie nieistniejący budynek muzeum śląskiego (rozebrany przez hitlerowców w 1944 roku).

Pod okupacją Niemiecką

1 września 1939 roku zbombardowano lotnisko Katowice-Muchowiec. Doszło do kilku starć z siłami polskiej samoobrony, wśród której znajdowali się m.in. harcerze oraz byli powstańcy śląscy. Siły niemieckie zajęły miasto 4 września. Suma polskich strat (ofiar walki oraz późniejszych egzekucji) wynosiła około 150 osób. 8 września zniszczony został budynek synagogi.

W trakcie niemieckiej okupacji starano się zniszczyć polski ślad w tkance miasta – usuwano pomniki oraz płyty pamiątkowe, zmieniano nazwy ulic oraz rozebrano gmach muzeum śląskiego. Zakazano porozumiewać się w języku polskim na ulicy, a w więzieniu na ul. Mikołowskiej wzniesiono gilotynę, na której dokonano około 700 egzekucji polskich działaczy niepodległościowych.

W nocy z 27 na 28 stycznia 1945 roku miasto znalazło się pod kontrolą 59. armii radzieckiej i 3. armii frontu ukraińskiego. Przybyłe wojska „wyzwoliciele” splądrowały miasto, dokonując przy tym serii podpałów oraz gwałtów.

Powojenne losy Katowic

Po zakończeniu działań wojennych Katowice odzyskały znaczenie jako ośrodek administracyjny. W 1949 roku otwarto Galerię Sztuki